

Tomislav Jablanović

MARIJINI PRIVILEGIJI PREMA ISLAMSKIM IZVORIMA VJERE

Nekoliko važnih razloga nameće nam *dužnost* da na ovom mariološkom kongresu promotrimo lik Djevice Marije sa stanovišta islamskih izvora vjere.

Drugi vatikanski sabor u svom dekretu »Nostra aetate« (br. 3) posebno govori o muslimanima te, apostrofirajući načine njihova svjedočenja vjere, kaže za njih, među ostalim, da »časte Isusovu djevičansku Majku Mariju i ponekad je pobožno i zazivaju«. Napominjemo da se ovaj kongres održava u zemlji u kojoj 12⁰/₁₀₀ stanovništva pripada islamskoj religiji, a u gradu domaćinu ovog kongresa *svaki osmi građanin je musliman*. Konačno, vremenska fiksacija naših tema definirana je povijesnim periodom od VI. do XI. st., a to je upravo vrijeme kad se javlja islam sa svojim izvorima vjere, Kuranom i islamskom predajom. To je ujedno i zlatno doba islamske teologije. Dakle, i Sabor i sredina u kojoj smo se sastali i vremenska određenost naših razmatranja traže da se osvijetli uzvišeni Marijin lik i s tog aspekta.

Na žalost, nužna disciplina zbog kratkoće vremena ne dopušta nam da bar nešto reknemo o kršćanskoj stvarnosti ukoliko je povijesno prisutna unutar okvira pojave islama. To bi svakako upotpunilo i produčilo našu spoznaju činjenice da se biblijska stvarnost u tolikoj, iako ne istoznačnoj mjeri odrazila u Kuranu. Po njemu je *biblijsko-kršćanska* objava genetički vezana za islam *kao neposredna priparava* za dolazak

Tomislav Jablanović, rođen 1921, g. u Docu kod Travnika, Gimnaziju polazio u Travniku, teologiju studirao u Sarajevu. Poznati je stručnjak za pitanja islama, iz čega je i doktorirao. Ove godine posvećen je za pomoćnog sarajevskog biskupa. Ovo predavanje održao je na VI međunarodnom mariološkom kongresu ove g. u Zagrebu.

Muhameda, koji je sa svojom objavom »pečat svih Božjih poslanika« (33,40). Isus je, prema Kuranu, izričito nagovijestio Muhameda: »Gle, reče Isa, sin Merjemin: 'O sinovi Izraelovi! Ja sam poslanik Božji, koji je vama poslan da potvrdi Tevrat (Toru), koji je prije mene objavljen i da donesem radosnu vijest o poslaniku koji će iza mene doći, a ime mu je Ahmed (tj. Muhamed)'« (61,6). Svi islamski teolozi vide analogiju tog teksta s Isusovim riječima u Evandelju kojima nagovijesta dolazak Parakletosa, koji će »uvesti u svu istinu (Iv 16,13). Po jednostužnom shvaćanju muslimana Parakletos nije nitko drugi nego Muhamed.

I Židovi i kršćani čine nepravdu Isusu, ovi odbacivši ga, a drugi diviniziravši ga. Najveći krivac za to je Pavao iz Tarza.

Isus je Božje stvorenje kao i svaki čovjek, ali od Boga uzvišen dostojanstvom iznad drugih ljudi. »Zaista je Mesih, sin Merjemin Isa, Božji poslanik i riječ njegova koju je Merjemi spremio i duh njegov.« (4,171) »Mi ćemo ga učiniti znakom našim ljudima i milošću našom.« (19,20)

Tako uzvišen lik Isaov ima u Kuranu i dostojnu majku Merjemu. »I učinili smo sina Merjemina i majku njegovu velikim znakom.« (23,51) »Spomeni kad su anđeli rekli Merjemi: O Merjemo, Bog te odabrao i učinio čistom od svih mana i izabrao te iznad svih žena zemaljskih. O Merjemo! Budi pokorna tvome Gospodaru, ničice pred njim padaj i sagibaj se sa svima koji se pred njima sagibaju.« (3,42—43) »I iznosi Bog pravovjernima kao primjer Merjemu, kćer Imranovu, koja je sačuvala svoju nevinost i krepost, pa smo mi udahnuili u nju od duha našega. Ona je potvrdila riječi Gospodara svoga i bila je od onih koji su bili pokorni i odani.« (66,12)

Osim božanskog materinstva — kaže prof. M. Hayek — sve druge dogme i predaja o Mariji imaju više-manje u Kuranu svoj odjek: Bezgrešno Začeće, Božić, pa čak i Uznesenje na nebo, iako se protiv ove posljednje dogme 1950. g. službeni islam žestoko digao.

Marijino ime u Kuranu glasi Merjem, odnosno u hrvatskim prijevodima Merjema. 19. sura, tj. poglavlje Kurana nosi naziv, odnosno naslov Merjem. Merjem je jedino žensko vlastito ime koje susrećemo u Kuranu. Isa, tj. Isusovo ime spominje se u Kuranu 25 puta, a od toga 16 puta u sintagmi s imenom Merjem, jer se Isus u Kuranu ponajčešće označuje kao »sin Merjemin«. To je sasvim osebujna pojava, jer semiti po pravilu u genealogijama ne spominju žena. Obrazloženje za ovo stoji u činjenici što je Marija i prema Kuranu Isusa začela djevičanski. Ime Merjema dolazi u Kuranu 34 puta, a od toga 24 puta u vezi s Isusom. Izraz »Isus, sin Marijin« dolazi 13 puta, »Isus Mesih, sin Marijin« 3 puta, »sin Marijin« 3 puta, a »Mesih, sin Marijin« 5 puta. Upadno je da se u tim nazivima ne susreće izraz »majka«. Za Mariju se izraz »majka« nalazi samo na dva mjesta u Kuranu, i to 19,32 i 5,78. Tome je možda razlog veći ili manji zazor od kršćanskog naziva Theotokos — Bogorodica.

3. sura Kurana nosi naziv Ali Imran. To je ime roda koji je od starozavjetnog Imrana preko Mojsija i Arona pružio svoje grane kroz dugu povijest židovskog naroda, a zadnji izdanci te loze bili su Jahja, tj. Ivan Krstitelj, i Isa, tj. Isus. Prema tome — kažu komentatori Kurana — s pravom se imenom Imran naziva i otac Musaov i Harunov (Mojsijev i Aronov) i otac Merjemin. Veliko dostojanstvo te loze ističe Kuran riječima: »Bog je nad sve narode izabrao Adema, Nuha i porod Ibrahimov i porod Imranov.« (3,3) Noviji komentatori jednostavnije kažu da je Imran obiteljsko ime Marijina oca, a islamska predaja kaže da mu je osobno ime bilo Juakim. Kuran, dakle, govori o dva Imrana, tj. o ocu Mojsijevu i Aronovu i ocu Marijinu. Oba su povezana ne samo izravnom genealogijom, nego još više ulogom u Božjim planovima objave.

Na tu problematiku neposredno se nadovezuje i poznati problem dviju Marija što je pravi crux interpretum. Naime, Kuran Mariju majku Isusovu naziva sestrom Harunovom« (tj. Aronovom). (19,28) Sensus obvius kuranskog teksta poistovjećuje Mariju, Isusovu majku, sa starozavjetnom Marijom, Mojsijevom sestrom. (Ex. 15,20—21; Num. 12,1; Deut. 24,9; Mich. 6,4). Lik obiju Marija stopio se u Kuranu u jedinstven lik Merjeme, Isaove majke. Islamski komentatori i teolozi odlučno pobijaju prigovor da bi sveta knjiga u toj točki zabludila. Pozivajući se na predaju (»hadise«) i najvećeg komentatora Kurana Talabiju (bivšeg kršćanina), naš najnoviji domaći komentar donosi solucije kojima kategorički odbija svaku dvoznačnost koja bi ostavljala mjesta bilo kakvoj sumnji da bi se moglo raditi o zabludi ili o anakronizmu u kuranskom tekstu. Izraz »sestra« treba uzeti u smislu zajedničke pripadnosti Marije i Arona židovskom narodu. Takvo tumačenje ne izlazi izvan okvira dopuštenoga u arapskom načinu izražavanja. Neki pak tumači drže da je taj Aron Marijin suvremenik i rođak ili čak polubrat.

Spomenuti Taberija, kao i različiti islamski povjesničari donose genealogije po kojima je Marija izravni potomak Davudov, tj. Davidov.

Marijina majka naziva se u Kuranu »ženom Imranovom« (3,35), ali joj se ime ne spominje. No u predaji i u pučkoj vjeri poznata je pod imenom Hana. U tradiciji prema jednom hadisu (tj. Muhamedovoj riječi) Isus i Ivan Krstitelj (Isa i Jahja) nazivaju se bratićima jer su im majke bile rođakinje, odnosno polusestre. Prema Taberiji Zekerija otac Ivanov i Imran otac Marijin bili su oženjeni dvjema sestrama.

Prema predaji starica Ana, koja ni nakon 30 godina braka nije imala djece, uporno je molila Boga da joj dadne poroda. Gledajući jednom kako ptica hrani svoju mladunčad, zaželjela je od Boga da i ona imadne poroda koji će zavjetovati da služi u hramu. Očito je željela imati sina. Bog ju je uslišio i ona je svoj porod dok ga je još pod srcem nosila zavjetovala Svemogućemu: »Rekla je žena Imranova: 'Moj Bože, tebi samo zavjetujem što u svojoj utrobi nosim da isključivo tebi služi. Primi zavjet moj! Ti čuješ molitve moje i ti znaš namjere

mojel'« (3,35) Iz teksta molitve i zavjeta očekivala je sina jer su samo muškarci mogli služiti u hramu. Tako komentar Čaušević-Pandže. Značajan je komentar Razije (u. 1209.): Izgleda kao da Ana kaže: Ono što želim jest sin. Ako je Bog moju molbu uslišio na taj način što mi je mjesto sina dao kćer, onda je to nekakav sasvim osobit znak Božji. Kuranski tekst nastavlja: »Pa kad je porodila, reče: 'Moj Bože, ja sam rodila žensko.'« (3,36) Jasno se razabire Anino iznenađenje jer je molila od Boga sina, a Bog ju je uslišao davši joj kćer. U tomu je nekakav sasvim osobit Božji znak. Kuran nastavlja: »A Bog bolje zna šta je ona rodila.« (16) Smisao teksta je da je Ana moleći sina, a dobivši kćer, dobila od Boga više nego što je molila.

Kuran nastavlja govor Imranove žene: »Nadjela sam joj ime Merjema.« (3,36). Kao i kod kršćanskih bibličara, Marijino ime i u svijetu islama obiluje različitošću tumačenja. Ponajviše su skloni da ovo ime dovedu u vezu s Marijinim služenjem u hramu koje je vršila jer je na to bila od majke zavjetovana. Prema ovima ime Merjema značilo bi »službenica«. Drugi ga tumače u smislu Marijine pobožnosti i predanja u Božju volju. Neki dodaju da ime Merjema, uzeto za sebe u arapskoj formi i značenju, označava »ženu koja voli ljudsko društvo i razgovor«, ali u izrazito pozitivnom smislu riječi bez ikakve nečasne primisli. To bi bila potvrda evanđeoske riječi o Mariji: »Blagoslovljena među ženama«. (Lk. 1,42) Arabisti navode i druga značenja imena Merjem: jaka, čista, hrabra, neustrašiva, ona koja ulijeva hrabrost, postojana.

Kuran nastavlja dalje o Marijinu rođenju: »I tebi prepuštam da nju i porod njezin čuvaš od zla sotone prokletoga.« (3,36) Marijina majka tim molitvenim tekstom povjerava Bogu svoju kćer i njen porod da budu sačuvani od sotonina zla. Efikasnost te molitve mnogo jasnije tumači jedan hadis (izreka Muhamedova), koji se općenito u islamskoj teološkoj literaturi smatra pouzdanim, a koji kaže: sotona se dotakne svakog Adamova potomka čim se rodi, osim Marijina sina i njegove majke. Pri tom dodiru svako dijete pusti svoj prvi vrisak. Thalabi navodi i slijedeće Muhamedove riječi, koje nam tumače поближе taj privilegij: Bog je postavio zastor između Marije i Isusa i sotone, tako da se sotonin dodir zaustavlja na zastoru i njih ne dotiče kao ostalu djecu Adamovu. Ni kasnije u životu Marija nije učinila nikakva grijeha.

Na temelju Kurana i predaje islam smatra Mariju bezgrešnom. Dođu različite teološke škole tumačile su, svaka sa svojih polazišta, činjenicu Marijine bezgrešnosti svaka na svoj način. Evo što na primjer kaže Alusi: Bog joj je udijelio potpunu čistoću u svakom pogledu, ojačao ju je od svih sumnji, nepokolebivo ju utvrdio u vjeri i predanju Stvoritelju, ulio joj u dušu savršenu poslušnost i, konačno, sačuvao ju od svakog nedostatka duše ili značaja. Kad je o Mariji riječ, kaže isti Alusi, onda izraz bezgrešnost treba uzeti u najširem njegovu dosegu i priznati da je Bog Mariji udijelio privilegij da je bila izuzeta od svake nečistoće srca ili tijela, i to i u doslovnom i u prenesenom značenju. Tako ju je pripremio da bude u njoj preobilje duha. Možemo se pitati

nisu li možda te riječi odjek onoga što je u tom istom dijelu zemlje o Mariji napisao sv. Efrem: »Revera quidem tu (Domine) et mater tua soli estis qui omni ex parte omnino pulchri estis; non enim in te. Domine, labes est, nec ulla in matre tua macula. Infantes autem mei duabus his pulchritudinibus minime similes sunt.« (Journal 719) Teolozi ašaritskog smjera, koji je apsolutno dominantan u islamu, odlučno su se suprotstavili mutezilitima-racionalistima, koji su dosljedno svojim temeljnim stavovima pokušavali umanjiti značaj Marijina privilegija bezgrešnosti. Prihvatajući nauku o Marijinoj bezgrešnosti, vjera islamskih masa je na svoj način posvjedočila uzvišenost Marijine osobe.

Čitav Marijin život je u znaku sasvim osobite Božje naklonosti. Kad se Imranova žena pomolila Bogu za novorođenu kćer i zavjetovala je Svemogućemu, davši joj ime Merjema, Bog joj je uslišao molitvu i primio novorođenče pod svoju zaštitu. »Pa je lijepo primi Gospodar njezin i dade da najljepše uzraste i razvije se, a Zekerija se staraše za nju i nadgledaše je.« (3,37) Većina komentatora smatra da je Marijin otac umro prije njezina rođenja pa je brigu za njegovu ženu preuzeo njegov brat Zekerija, otac Jahje (Ivana Krstitelja). Kako je dijete bilo od majke zavjetovano još prije rođenja, Marija je predana u hram. »A Zekerija se staraše za nju i nadgledaše je. Kad god bi joj Zekerija unišao da je nadzire u mihrab (niša kao najčasnije mjesto u bogomolji određeno za imama, tj. predvoditelja molitve), našao bi kod nje jela, pa bi rekao: 'Merjemo, odakle ti ovo dolazi?' Ona bi odgovorila: 'Ovo je od Boga.' Zaista, Bog kome hoće bez broja i računa daje.« (Ib.) Spomenimo ovdje usput da je ovaj tekst vjerojatno temelj islamskog propisa da svaka bogomolja mora imati mihrab, tj. nišu za imama, a nad mihrabrom u džamiji redovito stoji kao natpis upravo spomenuti tekst: »Zaista, Bog kome hoće bez broja i računa daje.« Prema nekim predajama Marija je odmah nakon rođenja donesena u hram i tu othranjena na čudesan način nebeskim jelom. Drugi kažu da je u hram donesena kad su joj bile tri godine nakon majčine smrti. Treći opet misle da ju je Zekerija predao u hram tek kad je odrasla. Služeći u hramu, doživljavala je čudesa s nebeskom hranom, čemu se Zekerija, kako čusmo tekst Kurana, toliko divio. Istočnjačka maštovitost isprela je brojne legende u vezi s čudesnom hranom koju je Bog svakodnevno slao Mariji u hram.

Kuran ne kaže ništa šta je Marija zapravo radila u hramu. Predaja kaže da su joj bili povjereni poslovi, njoj prikladni. Služeći u hramu, bila je, dakako, srcem i duhom odana Bogu u molitvi. Tako se pripremala za uzvišenu čast za koju ju je Bog odabrao. O tome je prekrasno svjedočanstvo kuranski tekst: »Spomeni se kad su anđeli rekli Merjemi: 'Merjemo, Bog te je odabrao i učinio čistom od svih mana i izabrao te iznad svih žena zemaljskih. O Merjemo, budi pokorna svome Gospodaru, ničice padaj pred njim i pregibaj se sa svima koji se pred

njim pregibaju'« (čine prostraciju). (3,42—43) I prema Kuranu Bog je, dakle, pripremio tijelo i dušu Marijinu da bude dostojno prebivalište Isusu.

Kuran ne spominje Marijina zaručnika, no po islamskoj predaji on je dobro poznat pod imenom Jusuf. Prema nekima on je bio Marijin pratilac i radio skupa s njom u hramu. Svi komentatori ističu Jusufa kao dostojna čuvara Marijina djevičanstva.

Neki stariji islamski autori smatrali su da je Marija odmah nakon rođenja znala govoriti i da joj je još tada došla po anđelu od Boga poruka da će roditi Isusa, a ta poruka joj je kasnije prigodom navještenja ponovljena. Evo kako Kuran govori o Marijinu navještenju: »Spomeni u knjizi (Kuraniu) Merjemu! Ona se povukla od porodice svoje i otišla u jedno mjesto na istok. Udarila je zastor da se pred njima sakrije. Mi smo joj poslali duha našeg. On joj se učinio u slici potpuna čovjeka. Ona je rekla: 'Ja se utječem Alahu od tebe, ako si ti bogobojazan.' On reče: 'Ja sam poslanik tvoga Gospodara i poslan sam da ti poklonim čistog dječaka.' Reče Merjema: 'Odakle da ja imadnem dječaka, a nijedan čovjek nije me dotaknuo niti sam nepoštena.' Reče: 'To će tako biti! Govori tvoj Gospodar: To je meni lako. Mi ćemo ga učiniti znakom našim ljudima i milošću našom. I to je stvar svršena.' I ona ga je začela te se povukla s njim u jedno udaljeno mjesto.« (19,15—20)

Općenito se smatra da se na navještenje odnosi i tekst u kojem se ne spominje Marijino ime: »Spomeni i ženu koja je čuvala nevinost svoju. Mi smo joj udahnuili duh naš i učinili smo nju i njezina sina najvećim znakom svim svjetovima.« (21,91) Duh o kojemu je riječ po jednostušnom shvaćanju je anđeo Gabrijel (Džibril). Taj je, naime, anđeo donosio i sve druge Božje poruke, odnosno objave ljudima. *U komentarima i predaji spominje se da je Marija u vrijeme kad je začela Isusa imala 13, 15, 17 ili 20 godina*. Dijete je pod srcem nosila 8, 7, 6 mjeseci, a prema nekima *samo jedan sat*. U islamskoj predaji govori se i o Josipovoj sumnji, kao u Matejevju Evandelju. Dirljivi, gotovo lirski dijalog s Josipom Marija zaključuje riječima: »Nije li Alah stvorio Adama i Evu bez suradnje čovjeka i žene?« — »Da, sigurno«, odgovori Josip. Kad je Marija to rekla, Josip je shvatio da je njeno stanje učinak Božjeg zahvata. Nije je dalje pitao jer je vidio da ona želi čuvati svoju tajnu. Od sada je uz svoj posao u hramu radio mjesto nje sve što je ona radila.

Na tekst o navještenju Kuran odmah nadovezuje i tekst o Isusovu rođenju. »Pa su je dovele porođajne muke do žila jedne palme. Rekla je: 'Kamo sreće da sam umrla prije ovoga i da sam potpuno zaboravljena.' Povikao je jedan glas: 'Ne žalosti se! Dao ti je Gospodar tvoj pa je do tvojih nogu potok protekao. Potegni k sebi stablo palmino! Posut će po tebi svježe datule. Jedi i pij! Nek su ti oči vesele! Koga

god čovjeka vidiš, reci mu: 'Ja sam se zavjetovala svemilostivom Alahu da ću postiti, pa danas ni s kim neću progovoriti.'« (19,22—26)

Marijin porođaj sablaznio je one koji nisu bili upućeni u tajnu djevičanskog začeća, ali Isus na čudesan način brani djevičanstvo svoje majke. Evo kuranskog teksta: »Došla je Merjema svome narodu, noseći Isaa. Rekli su joj: 'O Merjemo, učinila si nešto čudno! O sestro Harunova, tvoj otac nije bio loš čovjek, niti ti je majka bila nepoštena.' Ona je pak pokazala njega (Isaa). Rekoše: 'Kako ćemo mi razgovarati s dječakom u kolijevci?' Reče Isa: 'Ja sam Božji rob. Dao mi je knjigu i učinio me vjerovjesnikom. Učinio me blagoslovljenim gdje god budem. Preporučio mi je da klanjam i dijelim milostinju dokle god sam živ. Učinio me je poslušnim svojoj majci, a nije me učinio silnikom, nesretnikom. Spasenje je na meni onoga dana kad sam rođen, kada umrem i kada se budem dizao od mrtvih.'« (19,27—33) Tekst završava islamskom kristološkom naukom: «Eto, to je Isa, sin Merjemin. Ovo je prava i istinska riječ o onome u čemu se oni razilaze i u sumnju padaju. Bogu nikako ne treba da uzima sebi sina. Uzvišeno je čisto i slavljeno biće njegovo. Kada on hoće da nešto bude, samo kaže: 'Budi!' i to biva.» (19,34—35) Kako vidimo Kuran govori o pojedinostima prigodom Isusova rođenja koje su kršćanima nepoznate i muslimani ne mogu tome da se načude. *Zasluga je Kurana što je iznio na vidjelo ono što su kršćani grešno zaboravili.* Kristovo rođenje zbilo se na putovanju. Većina komentatora misli da je Marija s Josipom išla u Egipat. Bilo je to u zimsko vrijeme. Josip je naložio vatru i dao Mariji sedam oraha, koje je imao u svojoj torbi. Stoga — kaže Thalabi — kršćani o Božiću pale vatru i igraju se orasima. Kad je Marija rodila Isusa — kaže Taberija — svi idolski likovi na zemlji popadali su. Demoni su zadrhtali. Prepao se i sotona. Pokušao je doći do Isusa, ali su anđeli branili Marijino novorođenče. Vrativši se u svoje demonsko carstvo, sotona je rekao: »Bio mi je sakriven njegov dolazak. Prije njega nije bilo u majčinoj utrobi djeteta, a da ja za to nisam znao. Nikad žena nije rodila a da ja nisam bio prisutan. Nije dosad bilo proroka tako tvrda kao što je ovaj, kako za mene tako i za vas.«

»I učinili smo sina Merjemina i majku njegovu velikim znakom i sklonili smo ih na jednu uzvisinu, nastanjenu i plodnu kroz koju voda teče.« (23,51) *Prema većini komentatora taj bi se tekst odnosio na mjesto Isusova rođenja, najvjerojatnije na Egipat.* Ali ima i komentatora koji u tom tekstu vide kuransku potvrdu o Isusovu i Marijinu uznesenju na nebo.

Kuran spominje i druga Isusova čudesa kojima je branio čast svoje majke od židovskih optužbi: »Napraviti ću vam nešto od blata kao pticu i puhnut ću u to pa će s Božjim dopuštenjem ptica postati. Izlijecit ću slijepca i gubavca, a mrtve ću oživiti s dopuštenjem Božjim.« (3,49)

Kuran govori i o Isusovoj poslušnosti prema majci: »Učinio me je odanim i poslušnim majci mojoj.« (19,32) Komentirajući taj tekst, Taberija navodi: Neka žena vidjela je kako Marijin sin uskrisuje mrtve, liječi slijepce i gubavce i čini druga čudesa snagom koju mu je Bog dao. Ona reče: »Blago tijelu koje te je nosilo i prsima koje su te dojila.« Prorok Božji, sin Marijin, odgovorio je na to: »Blago onom koji čita Božju knjigu i drži njegove zapovijedi.«

Prema islamskoj predaji Isus je uznesen na nebo, a njegova je majka poslije toga živjela još 6 ili najviše 8 godina. Potkraj života poslala je u Rim da propovijeda Marutu (Neronu), a od havarijuna« (apostola) pratili su je Ivan i Šimun. Šimun je bio razapet glavom prema dolje. Počeli su ih progoniti, ali dok su ih tjerali, zemlja se otvorila i sakrila ih tako da su na taj način izbjegli zlobi progonitelja. To čudo imalo je za posljedicu da se Marut, tj. Neron obratio.

Marija je umrla u dobi od 51 godine.

Kad god musliman spominje Mariju, uvijek će je spomenuti nazivom *hazreti-Merjema*, tj. sveta Marija. Ako noseća žena sanja Mariju, to je dobar znak, koji najavljuje Božji blagoslov za dijete koje će se roditi. *Islamski mističari napisali su prekrasne tekstove o Marijinoj uzvišenosti i o ljepoti njene duše.* Komentator Kurana Zimahšeri govori o Muhamedovoj kćeri Fatimi da je jednom u vrijeme gladi na čudesan način od Boga dobila hrane. Kad ju je otac upitao odakle joj hrana, odgovorila je istim riječima kao i Marija u Kuranu: »Ovo je od Boga. Zaista, Bog kome hoće bez broja i računa daje.« (3,37) Prorok će na to: »Slava Bogu koji ti je dao takovu sličnost kneginji izraelskih žena.« Ženskoj djeci muslimani vrlo često daju ime Mejrema, Merjema, Merima, Mejra. U Maroku se to ime smatra privilegiranim samo za djecu iz boljih društvenih krugova.

Završimo Taberijinim riječima: »Ona (Marija) je čista duša koju je Alah odabrao da primi njegovu riječ i kojoj je utrobu sačuvao čistom da u nju stavi svoj duh i proglasio ju je gospodaricom svih njegovih službenica.«

LITERATURA

- ABD—EL—JALIL, *Maria im Islam*, Dietrich-Coelde-Verlag, Werl 1954.
HAYEK MICHÉL, *Le Christ de l'islam*, Paris 1959.
SHORTER ENCYCLOPAEDIA OF ISLAM, Leiden-London 1961.
PANDŽA-ČAUŠEVIĆ, *Kur'an časni*, prijevod i tumač, Sarajevo 1937.
Prijevod *Kur'ana* s komentarom, Sarajevo 1966—1967.
D. MASSON, *Le Coran et la Révélation judéo-chrétienne*, 2 vol., Paris 1958.